

Col·loqui: La feminització de la professió mèdica

TRES GENERACIONS DE METGESSES

Edelmira Domènech i Llaberia

Acadèmica numerària

L'any 1903 acabava la carrera de medicina la meva àvia materna. Es deia Trinitat Sais Plaja (1878-1933). Era originària de La Bisbal d'Empordà (Girona) on la seva germana Edelmira exercí de comadrona a tota la comarca on encara alguns la recorden ara. La Trini hagué d'estudiar primer magisteri perquè després la deixessin fer el que ella volia: medicina. Va haver de lluitar perquè la deixessin assistir a les aules de la Facultat com a alumne oficial i ho va aconseguir. Fou la vuitena metgessa graduada a la Facultat de Barcelona. Amb ella van acabar poques dones més. En aquella època sorprèn que a la ciutat de Marsella ja hi havia una cinquantena de dones estudiants de medicina (segons Georges Sératrice, 1996) i l'any 1927 aquest autor diu que en tot França estudiaven medicina unes 200 alumnes. A l'estat espanyol seguien essent molt poques. La meva àvia exercí de metgessa tota la vida i feu una carrera brillant. Ens ha deixat publicacions mèdiques i discursos professionals i polítics. Escrivia en dos revistes de caire feminista: "La Mujer moderna" i "Feminal". També pronuncià la Conferència inaugural al Col·legi de Metges el 1914. Pogué combinar la vida professional i familiar perquè el seu marit, el meu avi, procedent del Priorat es dedicava als vins i no interferia en la carrera de la seva dona a qui admirava i ell tenia dos germanes solteres que vivien amb ells i es dedicaven a cuidar de les dues filles de la parella. A més en aquella època hi havia la minyona que convivía amb la família i portava l'organització de la llar. Per a desplaçar-se a visitar a la gent de les comarques la meva àvia sempre tenia a punt un cotxe amb xofer ja que llavors les dones no conduïen. La Trinitat Sais va morir l'any 1933 quan ja les seves dues filles havien acabat la carrera de medicina i les nétes no havíem nascut.

La segona generació de dones metges de la meva família la formaven la meva tia Teresa i la meva mare Edelmira. Havien nascut a la primera dècada del segle XX i acabat la carrera els anys 1929 i 1931. Seguien acabant aquí poquíssimes dones. Aquesta generació hagué de patir la guerra civil i la part més dura de la postguerra. En aquesta llarga època de parada i retard científic i social al país, l'alliberació de la dona també es paralitzà. La meva tia Teresa havia anat a estudiar a Berlín i es doctorà abans de la guerra. Després va seguir exercint de metge tota la seva vida. El seu marit no era metge i no tenien fills. Les dones d'aquesta generació seguien tenint minyones vivint a casa. En un moment en que es publicava molt poc hem trobat alguns articles d'ella a la revista Hígia. La meva mare es casà amb un metge que tenia set anys més que ella l'endemà d'acabar la carrera. Sembla ser que el meu pare, Francesc Domènech i Alsina

que estava fent una carrera brillant abans del 36 preferia que la seva dona es cuidés de la llar. En tot cas sort que acabada la guerra ell, víctima de la repressió feixista i invalidat per un Consell de guerra, pogué treballar de cirurgia gràcies a la titulació de metge de la seva dona. Ella es limità a exercir d'instrumentista del seu marit en la medicina privada.

La tercera generació de metgeses ja és la meva. Quan vaig començar la carrera érem vuit dones i uns dos-cents xicots i l'any 1960 de les vuit varem acabar cinc. Mai em vaig sentir discriminada pel fet de pertànyer al que en deien sexe dèbil. A la Facultat no devien comptar gaire les dones perquè només hi havien serveis sanitaris per homes i això va durar tota la carrera i em consta que molts anys després. La majoria del nostres professors eren "del règim" ja que els d'abans els havien tret o s'havien exiliat. N'hi havien de tot de bons i de dolents. Els catedràtics manaven molt. Alguns decidien examinar a mitja nit i ningú els plantava cara. Un de sol em va dir si m'havia adonat que era una dona i que per això en acabar tenia que acontentar-me en tenir una plaça de la seguretat social que em permetria treballar una hora al dia i dedicar-me la resta de temps a cuidar de casa meva. Val a dir que en aquells temps a la majoria de cases de classe mitja la feina de casa encara la feien les minyones. El meu pare ja em deia: nena no saps la sort que tenen les mares que hi ha qui els faci la feina a casa. Això s'acabarà. A mi em semblava llavors una injustícia social. El meu pare tenia raó. Això es va acabar. Però llavors a casa no hi havia ni màquines de rentar la roba, ni calefacció ni màquines d'escriure. Fins feia poc, quan jo feia batxillerat, hi havien hagut restriccions de llum i havíem d'estudiar amb la llum d'espelmes i passant fred a l'hivern. De tota manera, aquesta vida més dura a l'adolescència ens fa fer forts davant de les futures dificultats. En arribar a la Facultat preniem apunts i ja teníem màquines d'escriure manuals. Amb els companys la relació era molt bona, ens coneixíem tots i encara ens reunim sovint ara després de quasi cinquanta anys. Em sorprenia que la majoria de llavors només estudiés i no protestés i es moguéssin contra un govern dictatorial. Els que ho fèiem érem uns pocs i ens relacionàvem amb els d'altres facultats. Recordaré aquí que les grans protestes dels estudiants foren en els seixanta just després que nosaltres acabéssim. A les noies de la Facultat els companys ens tractàvem d'igual a igual però els caps de setmana se'n anaven a ballar amb noies que no estudiaven i que em sembla que no teníem res de feminisme. Hi havien excepcions, però eren els menys.

La meua impressió és que la situació de la dona a la Facultat no era millor que la que havia tingut la meua mare, o en tot cas, pel que ella m'explicava, era més atrassada. La feminització de la medicina no havia començat. Les que varem acabar en aquell moment totes ens hem dedicat a la professió i crec que la nostra opció fou vocacional.

Com veig la situació actual: Després de deu anys que les dones de la meua generació acabessim la carrera de medicina, va venir la gran massificació de les facultats i l'augment imprevisible fins llavors de les noies a les facultats de medicina catalanes. Nosaltres ja teníem fills petits, inclús bastants i tot i això seguíem exercint la professió. Les grans ajudes domèstiques anaven desapareixent. Cada cop les llars estaven més mecanitzades. Però els qui feien servir les màquines, organitzaven la casa i paríem els fills érem les dones. Penso que això ens ha portat a treballar molt i a tenir poc temps per nosaltres i en tot cas menys temps per a competir amb l'altre sexe el que podria explicar en part l'inferior nombre de dones en llocs de responsabilitat. Però crec que això ha de tenir una solució que no passi ni per la competència entre sexes ni per la uniformitat entre uns i altres. Si la vida mitja s'allarga i molt, i la de les dones una mica més, tots tindran més temps per endavant. El

temps fort d'educació de les noves generacions, que em sembla importantíssim, pot ocupar a la parella uns quinze anys, no gaire més. Per tant les dones d'ara, tindran molt més temps que les d'abans (la meua àvia que va fer molta feina i moria als cinquanta quatre anys) per a exercir el seus drets com a dona i com a professional.

En el títol he posat "tres generacions de metgeses". Per via directa meua no ha seguit. Dels meus quatre fills (dos nois i dues noies) cap ha volgut ser metge. Però una neboda, Ana Serrano i Domènech, filla d'una germana meua i néta de la meua mare, sí que ho és. Per tant hi ha en realitat quatre generacions seguides de dones metges. I a més cal dir també que la mare de la meua àvia, Trinitat Plaja i Bo, ja era llevadora, examinada en aquest mateix edifici, i de les seves dues filles, una fou llevadora, i l'altra mestra primer i metgessa després. Les llevadores (o matrones) eren una titulació especial, existent amb estudis en el Reial Col·legi de Cirurgia des del segle XVIII, quan encara no hi havia ni les primeres infermeres, ni els antics practicants. En altre lloc hem dit que és la primera professió femenina diferenciada que hem trobat en els registres parroquials. Per tant podríem parlar de fins a cinc generacions seguides de sanitàries femenines.

Trinitat Sais i Plaja

Edelmira Llaberia i Sais